

NAANTALIN KAUPUNKI / KAAVOITUSSELVITYKSIÄ

NAANTALIN KYLPYLÄLAITOKSEN VAIHEITA

Selvityskooste kylpylaitoksen vaiheista ja sijainneista, liittyen keskustan kehityshistorian tutkimukseen

SISÄLLYSLUETTELO

1.	KYLPYLÄTOIMINNAN YLEISTÄ HISTORIAA.....	3
1.1	Varhaiset kylpylät Suomessa 1600-luvulta 1900-luvun alkupuolelle.....	3
1.2	Kylpylä rakennettuna ympäristönä.....	4
2.	NAANTALIN KYLPYLÄITOKSEN VAIHEITA.....	5
2.1	Kylpylöiden sijainnit.....	5
2.2	Viluluodon terveyslähde 1723 - 1866.....	6
2.3	Kylpylälaitos 1863, laajentaminen ja uudistaminen 1876, 1882, 1884.....	7
2.4	Kaivuhuone 1868.....	9
2.5	Kunnallinen sauna "Åkermannin kylpylä".....	11
2.6	Tupavuoren merikylpylä 1917	12
2.7	Naantalin kylpylä ja hotelli Kalevanniemeen 1984.....	13
3.	LÄHDEAINEISTO.....	14

Kannen kuvat vasemmalta oikealle:

Naantalin kylpylä, 1910, kustantaja Emil Förste. Museovirasto HK19631115:445

Naantalin kirkko, 1974, kuvaaja Lauri Putkonen, Museovirasto RHO13226:166

Naantalin kirkko, 1981,kuvaaja Hannu Puurunen, Museovirasto RHO18797:278

Selvityksen laatija Anna-L. Nisu,kaavoitusarkkitehti YKS-412

1. KYLPYLÄTOIMINNAN YLEISTÄ HISTORIAA

1.1 Varhaiset kylpylät Suomessa 1600-luvulta 1900-luvun alkupuolelle

Vesi on ikaikainen, yleismaailmallinen parannuskeino. Sekä sisäisesti nautittuna että ulkoisesti otettuina kylpyinä vesi tunnetaan ”elämän eliksiirinä” ja ”voitehista vanhimpänä”. Euroopassa terveyslähteet ja kylpylät ovat vuosituhansien ajan olleet tärkeä osa tapakulttuuria. Kreikassa lääketieteen isäksi nimetty Hippokrates opetti terveitä elämäntapoja, joihin kuuluivat ruumiinharjoitusten ja ruokavalion ohella myös aurinko- ja vesihoidot. Kreikkalaisten kylpemistavat olivat myöhemmin esikuvana Rooman valtakunnan kuuluisille kylpylöille, ja roomalaiset veivät kylpemiskulttuuria edelleen valloittamilleen alueille. (Suvikumpu, L. 2014, s.10-11).

Suomen varhaisin kylpylähistoria liittyy Turun Kupittaan terveyslähteeseen, jossa kylpylätoiminnan voidaan katsoa alkaneen 1600-luvun lopulla. Turun Akatemian lääketieteen professori Elias Tillands tutki lähteen veden ja totesi sen olevan terveystä edistävää (Suvikumpu, L.). Tillands tuli opettajaksi Akatemiaan 1670 (Ruoff, E.) Tillands oli kiinnittänyt huomionsa myös Naantalin Viluluodon lähteeseen, jonka vettä kansan keskuudessa pidettiin erityisen hyvänä. (Puotula, J.). Kivennäisvesien vaikutusta terveyteen alettiin tutkia yhä tarkemmin ja 1700-luvulla terveyslähteitä kartoitettiin järjestelmällisesti koko maassa. Ennen 1700-luvun loppua käytössä oli kymmeniä ellei satoja terveyslähteitä. J.L. Runeberg on saanut innoituksen runoonsa Lähteellä (Vid en källa, ilm. 1830) Ruovedellä sijainneesta terveyslähteestä. F.A.Ehrström sävelsi runon kaikkien tuntemaksi lauluksi ”Sua lähde kaunis katselen”. Monien terveyslähteiden suosio pysyi paikallisena, mutta ”parhaina” pidettyjen vanhimpien lähteiden kuten Kupittaan, Naantalin ja Runnin maine kiiri kautta maan. Suosituimpien terveyslähteiden yhteyteen alettiin rakentaa erityisiä kaivuhuoneita ja hoituhuoneita, jolloin ensimmäiset vesiparannuslaitokset eli kylpylät syntyivät. (Suvikumpu, L. 2014.).

Tutkimusten perusteella terveysvaikutteinen vesi sisälsi hiili-, rikki- ja suolahapon suoloja, sekä natriumia, kaliumia, kalsiumia, magnesiumia ja rautaa. Nykytutkimus arvioi terveysvesien parantavan vaikutuksen liittyneen ennen muuta veden juonnin yhteydessä harrastettuun muutenkin terveelliseen elämäntapaan, lepoon ja liikuntaan. Kun lääkärit alkoivat antaa lähdeveden nauttimisen yhteydessä myös ulkoisia vesihoitoja, laitoksia alettiin kutsua kylmävesihoitoloiksi (kallbadinrättning) tai kylpylöiksi (badanstalt). Lämpimät ja kuumat kylvyt yleistyivät 1800-luvun jälkipuolella ja hoitovalikoima laajentui ja pääosa kylpylöistä rakennettiin juuri 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa. 1900-luvun alussa perustettiin merikylpylöitä, joissa korostettiin uintia sekä aurinko- ja ilmakylpyä. (Suvikumpu, L. 2014, s.114-115).

Maailmansotien jälkeen monet kylpylät saivat uudenlaisia tehtäviä sotainvalidien kuntouttamisessa ja toimintaan liittyen kylpylärakennuksia laajennettiin (mm. Ikaalisten ja Savonlinnan kylpylät, Terveyskylpylä Ruissalo). Kylpylätoiminta on sittemmin edelleen monipuolistunut ja kylpyläkulttuuri on muuttunut hoitojen saamisesta ja seurustelusta toisten kylpylävieraiden kanssa enemmän omaan itseen tai pieneen ryhmään keskittyväksi vapaa-ajanviettotavaksi. Taustalla on kuitenkin samana pysynyt pyrkimys terveyden edistämiseen ja hyvään oloon (Suvikumpu, L. 2014.).

Tunnetuimmat terveyslähteet (sininen pallo) ja kylpylälaitokset (punainen pallo) Suomessa 1600-luvulta toiseen maailmansotaan.

Vanhimpia terveyslähteitä: Turun Kupittaa 1600-l. loppu, Naantalin Viluluoto 1723, Loviisanharju 1761, Iisalmen Runni 1700-l., Kuopio 1700-l. loppu. Rauma 1700-l. loppu ja kaivuhuone 1821, Vanhimpia rakennettuja kylpylöitä: Kupittaan varhaisimmat vesihoitorakennukset 1600-l. lopulla, kaivuhuone 1824 (C.Bassi) ja puisto, Lappeenranta 1824, Helsinki Ullanlinna 1836 (C.L. Engel). Terijoen merikylpylöstä muodostui 1800-l. lopulla laaja kokonaisuus pitsihuviloineen, joita parhaimpina kesinä asutti yli 80 000 henkeä.

(Kuva ja tiedot kirjasta Suomalaiset kylpylät, L. Suvikumpu, 2014).

1.2 Kylpylä rakennettuna ympäristönä

Kansainvälinen kylpyläkulttuuri on vaikuttanut huomattavalla tavalla suomalaiseen rakennustaiteeseen ja kaupunkisuunnitteluun. Kylpylätoiminta kartutti paikkakuntansa varallisuutta ja hyvinvointia ja yleensä kylpylätoiminnan ja rakentamisen myötä aloitettiin kohentamaan infrastruktuuria ja hygieenisyyttä, rakentamaan jalankulkuteitä, vihreyttämään ympäristöä istuttamalla puita ja kasveja ja yleisesti kohentamaan viihtyisyyttä.

Kylpyläpaikan sijainnin valintaan vaikuttivat ympäristön houkuttelevuus (mm. matalat hiekkarannat) ja ilmasto-olot, esim. kangasharjun kuiva ilma oli arvostettu. Varhaisissa kylpylöissä ei järjestetty majoitusta. Kylpylävieraat asuivat kotimajoituksessa tai paikallisessa pensionaatissa, vuokrattavissa huviloissa tai suurimmissa kaupungeissa seurahuoneella. Esim. Hangossa mittavan kylpyläkokonaisuuden toimintaa tukemaan suunniteltiin kokonainen huvilakaupunginosa, joka loi suuren lomakeskuksen tuntua. Terijoella kylpyläkokonaisuuden yhteyteen rakennettiin pitsihuviloita ja Naantalissa kaupunkirakenteen täydentyminen huvilakaupunginosalla sai juurensa kylpyläkulttuurista. Kylpylähotellit yleistyivät vasta toisen maailmansodan jälkeen. Monien kylpylöiden yhteyteen rakennettiin kyllä erikseen asuinrakennuksia hoitohenkilökunnalle (esim. lääkärinhuila Naantalın Tupavuoren merikylpylässä 1917, Uno Ullberg).

Ulkoinen arkkitehtuuri: Kylpyläarkkitehtuuri noudatti 1800-1900-lukujen taitteessa varakkaimpien huvilaihanteita; koristeellisuus, ilmavuus, ja edustavuus olivat tunnusomaisia piirteitä. Kylpylän päärakennuksen tuli olla silmää miellyttävä ja kepeyttä ilmentävä kokonaisuus, joka antoi luonteen ja hengen koko kylpylaitokselle. Kylpylä oli rakennettu hyvinvointia, hyvää mieltä ja iloista elämää varten, minkä tuli näkyä päärakennuksen arkkitehtuurissa. Suomalaiset historialliset kylpylät ovat (tai olivat) lähinnä nikkarityylisiä puurakennuksia. Rakennusta rytmittivät koristeleikkaukset, tornit, parvekkeet sekä luonnonläheisyyttä korostavat avoverannat ja lasikuistit.

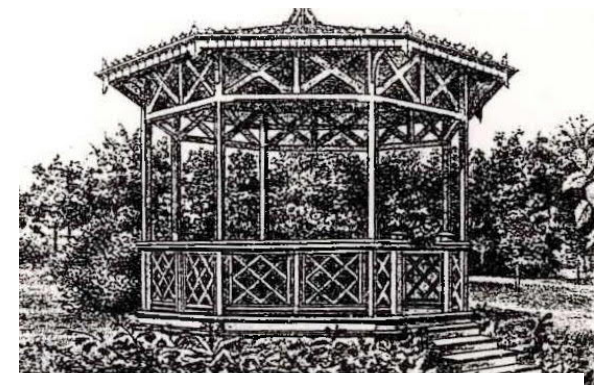
Kylpylöiden tärkein rakennus päärakennuksen ohella oli kaivuhuone. Kylpylää ympäröivään puistoon oli sijoitettu pitsimäisiä huvimajoja, houkuttelevia näkötorneja, soittolavoja muusikoille ja kioskeja virvokkeille. Urheilua varten rakennettiin keilaratoja ja tenniskenttiä. Rantakylpylöiden yhteydessä oli uimahuoneita, uimalaitos, pukukoppeja tai puisia tai kankaisia teltoja. Pukukopitkin jäljittelivät ulkoisesti teltoja ylöspäin suippenevine muotoineen ja jyrkkine kattoineen. Uimarannalle rakennettiin laitureita ja ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina myös puisia vesiliukumäkiä.

Kylpylän sisätilojen tuli tarjota vierailijoille kokoontumistiloja ja kohtaamispaikkoja. Kaivuhuoneet ja kylpylöiden suuret ruokasalit toimivat tällaisina seuraelämän keskuksina.

Puistot: Kylpyläpuistot ja kaivopuistot toimivat tärkeinä paikkoina jokapäiväisestä rutiinista irroittautumiselle ja omaan hyvinvointiin keskittymiselle. 1800-luvun alussa suomalaishuviloissa ei juurikaan ollut huomattavia julkisia puistoja tai virkistystarkoituksiin suunniteltuja kävelyreittejä. Varhaisimpana kylpyläpuistona pidetään Kupittaan kylpylää ympäröinyttä puistikkoa 1800-luvun alkupuolelta. Puisto noudatti muotopuutarhaa koristeikasveineen ja hiekkakäytävineen. Englantilaistyyppistä luonnonmukaista maisemapuutarhaa edustavat 1830-luvulla perustetun Ullanlinnan kylpylän Kaivopuisto ja puutarha-arkkitehti Svante Olssonin suunnittelema Hangon kylpyläpuisto. Puistoihin suunniteltiin hiekkakäytäviä, istuskelupenkkejä, harkittuja istutuksia, tenniskenttiä ja muita pelikenttiä, keilaratoja sekä pidempiä kävelyreittejä kuutamokävelyjä varten. Rakennetut puistot ja hiekkakäytävät sopivat varhaisen kylpyläkulttuurin luonteeseen paremmin kuin villi luonto tai koskemattomat metsät. (lähde: Suvikumpu, L. 2014)

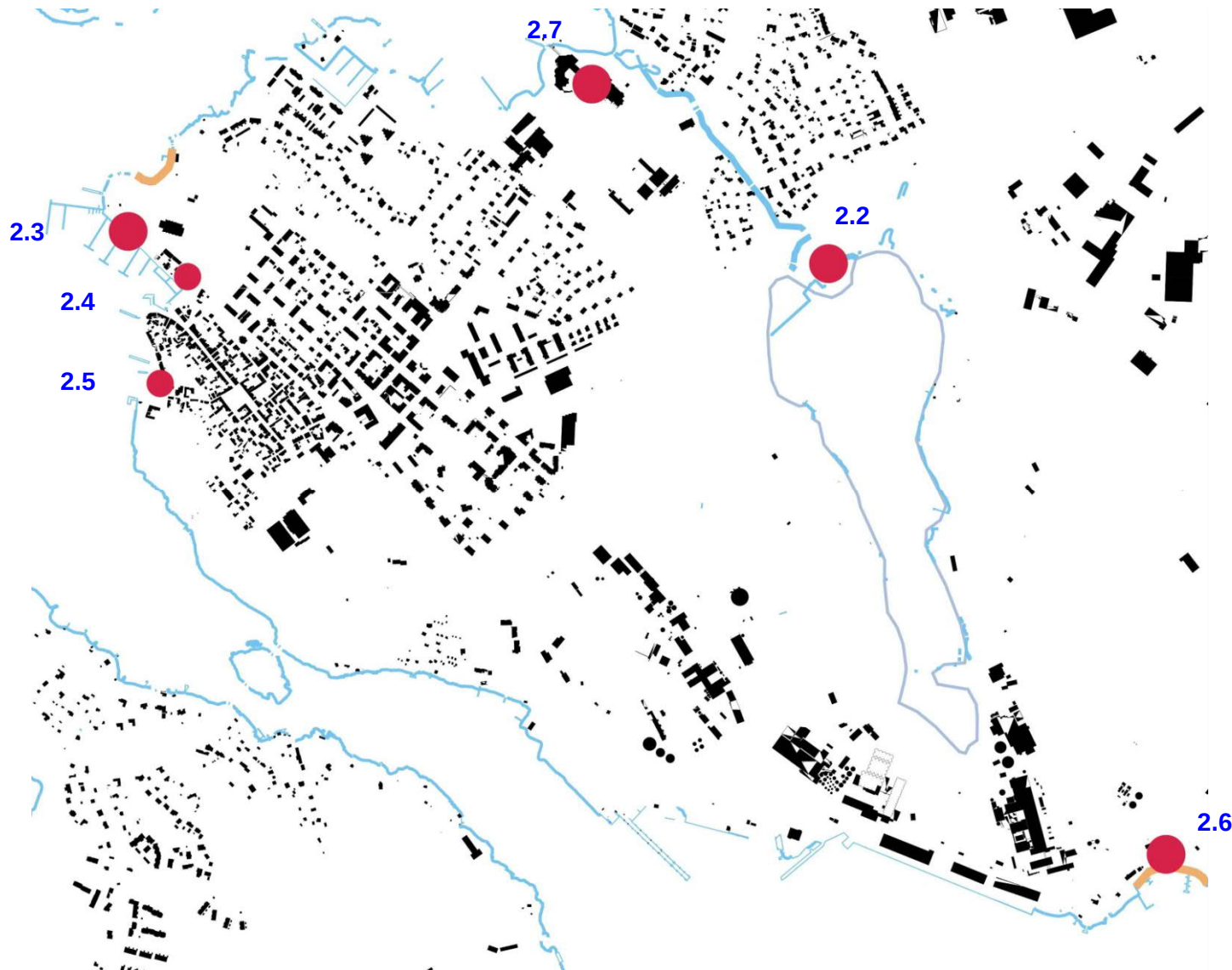
Naantalın Merisali, kuva 1900-luvun alusta (Kuva: Uudenkaupungin museo UUD1677)

Naantalın Kaivopuiston musiikkipaviljonki. Kuva: Rinta-Tassi, Minna, Turun yliopisto 1990.

2. NAANTALIN KYLPYLÄITOKSEN VAIHEITA

2.1 Kylpylöiden sijainnit

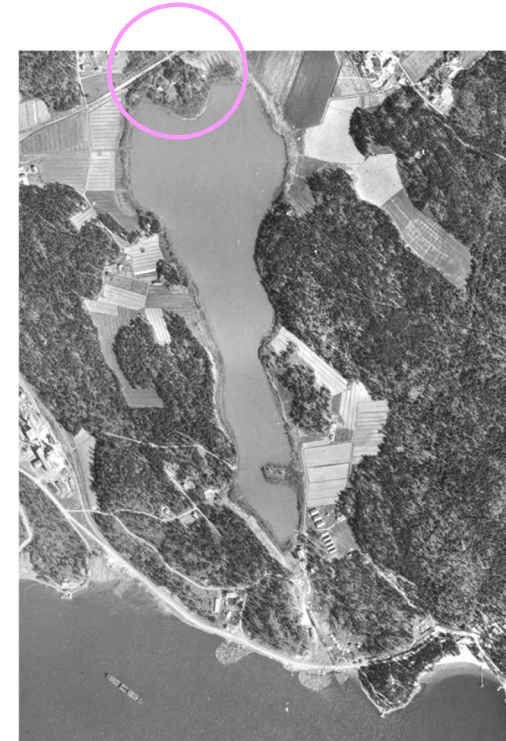
2.2 Viluluodon terveyslähde 1723 - 1866

Viluluodon terveyslähde sijaitsi kummulla Luolalanjärven pohjoispäässä. Vuonna 1722 lääketieteen professori Petter Elfving totesi Viluluodon lähteen erinomaiset terveysvaikutukset. Terveyslähde perustettiin 1723 ja ensimmäinen kaivohuone rakennettiin 1724. 1790-luvulla terveyslähdettä ryhtyi hoitamaan Johan Fredrik Fährée ja sen jälkeen professori Israel Hvasser. Naantalin ja Rauman välillä oli kilpailua, Rauman kylpylä nousi kukoistukseen, mutta vuoden 1827 tapahtuneen Turun palon seurauksena asiakaskunta; virkamiehet siirtyivät Helsinkiin Ullanlinnan kylpylän asiakkaiksi. Rauman kylpylälaitos kuihtui 1800-luvun puoleen väliin mennessä, mutta Naantali jatkoi perinteidensä vaalimista.

Viluluotoon rakennettiin uusi, punaiseksi maalattu kylpylärakennus 1837, jossa ryhdyttiin antamaan myös kylpyjä sekä erityisesti savihoitoja. Rakennus oli 10 x 5 syltä, länsipäädyssä hirsinen vinkkelirakennus, jossa sijaitsivat kylpyhuoneet pukeutumishuoneineen, tarjoiluhuone ja keittiö. Ison salin sisäpuolella oli terveyslähde. Lähdettä peitti siniseksi maalattu lautakatos, jossa oli ovi ja portaat kaivoon. Kaivomestari ammensi kullekin hopeakauhallaan vettä. Vedenjuojille oli naulassa oma juomalasi. Tavallinen määrä oli 8 lasillista, 1 lasillinen joka neljännes-tunti. Musiikkiparvi oli salin länsipäässä. Rakennuksen sisävärit: Sininen, harmaa, valkoinen, kulta. Kahdesti viikossa tanssiaisit ”Brunnsbalit”. Turusta saavuttiin höyrylaivalla, kävelymatkaa oli noin 2 km terveyslähdeelle. Vuonna tehtiin 1860 päätös uuden kaivohuoneen teettämisestä entisen paikalle. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti P.J.Gylich, rakennuksen käyttöikä jäi lyhyeksi. (Jäntere, 1959, s.306-310. Innamaa 1965, s.107-110)

Naantalin kylpylälaitoksen vaiheita

Viluluodon alueesta on tehty arkeologinen selvitys: Naantali Viluluoto, terveyskylpylä- ja viinätehdasalueen tarkkuusinventointi 17.-25.5.2022 (Oy Sigillum Ab).

Viluluodon alue on merkitty kohteena Luolalanjärveä kiertävälle luontopolulle: Luolalanjärven luontopolku www.retkipaikka.fi

Kuva vasemmalla ylhäällä: ”Gamla brunn – Wiluluoto” kuva arviolta 1900-luvun alusta/Museovirasto (HK19580908:110). Ylhäällä: Ilmakuva 1954/ Maanmittauslaitos. Kuva alhaalla: Karttaote Kauppilan yksinäisen tilan maista, mitannut 1893 K.A.Rehnberg / Kansallisarkisto.

2.3 Kylpylälaitos 1863, laajentaminen ja uudistaminen 1876, 1882, 1884

Ailoistenniemen rannan kylpylärakennukset kuvattuna 1931. (Kuva Naantalin museo, Alb1381_2).

Naantalin kylpylä 1910, valokuvaaja Emil Förste (Museovirasto HK19631115:445)

Kylpylälaitos perustettiin Nunnamäen etelärinteeseen vuonna 1863. Hoitoina olivat savi-, höyry-, suihku-, amme- ja merikylvyt. Savi tuotiin Viluluodosta. Kylpylä toimi ainoastaan kesäisin. Monta ranta-aittaa purettiin kylpylän tieltä, rakennusaineet käytettiin Nunnamäelle johtavien portaiden tekoon. Kylpylä perustettiin yhtiömuotoisena, ensimmäisenä lääkärinä toimi K.J.Trapp, suurimpia osakkeenomistajia olivat kreivi Armfelt ja kauppias Rettig. Vuoden 1867 tienoilla Naantalin seudulla riehunut lavantauti vähensi asiakaskuntaa.

Kylpylälaitoksen laajentaminen ja uudistaminen 1876, 1882 ja 1884. 1890-luvulla Naantalin maine kylpyläkaupunkina oli himmenemässä. 1892 kylpylälaitos halusi lisämaata Nunnamäeltä, rahaa kaupungin kaunistamiseen sekä kadun avaamiseen ravintoloitsija Lembergin talon kohdalla. 1894 kylpylälaitoksen uudistaminen (arkkitehti W.Aspelin), uusi rakennus valmistui 1894, siinä sijaitsi lääke-, höyry- ja merikylpyjen osasto. Vanhin kylpylärakennus luovutettiin sairausvoimistelu- ja hierontaosastoa varten. Vuonna 1899 kesällä avattiin Merisalongi, joka oli rakennettu 1866 valmistuneen seurustelusalongin tilalle. (Innmaa, 1965, s.110-127). Vuonna 1917 Naantalin kylpylälaitos siirtyi AB Nådendals Bad – Naantalin Kylpy Oy:lle. Nunnalahden uimaranta perustettiin 1931 (turunseuradunsaomat 23.3. 2018).

Naantalin Kylpy Oy lopetti toiminnan 1931, ja vuonna 1932 kaupunki osti Naantalin Kylpy Oy:lta kylpylälaitoksen. Kylpylälaitos lopetti toimintansa 1963. Kylpylärakennuksista on säilynyt entinen Merisalongi eli Merisali 1899, joka rakennettiin 1866 valmistuneen seurustelusalongin tilalle (Valtakunnallisesti arvokas, suojeltu asemakaavalla), muut kylpylärakennukset on purettu 1960-luvun lopulla (Sjöström 2010).

Kylpylärakennuksia ennen laajentamista ja ennen Merisalongin rakentamista, rannassa Cafe Santala (toinen rakennus oikealta). Valokuvaaja A.Plantin 1881 (Museovirasto HK10000:3509, ID 784082).

Nunne backen.

Nunnan niemi.

Vältenreservatet
Kallvatten

Musik-paviljong

Springbrunn

Vältenkällare

Sjöveranda

Salong.

Estad

Gymnasialskola
Herrn-Motell
Frank.

Bosch
Lager

Fiskerihus

Naskinhus

Herr-afdelning
Engelska skolan
Pantlinavärd
Bed
Ingenjör
Anstalts

Sjö-se-

Sjö-när

Näddendals fjärd.

Naantalin aukko.

0 5 10 20 30 40 50 100 150 Meter

Kuva Pro Graduesitelmästä, Minna Rinta-Tassi, 1990. Alkuperäinen piirros Turun maakunta-arkistossa.

2.4 Kaivohuone 1868

Naantalin kaivohuone, valokuvaaja Emil Förste, kuva otettu ilmeisesti 1900-luvun alussa (Museovirasto HK19610901:89).

Kaivohuone Kirkkopuiston puolelta, kuva: Charles Henke ilm.1900-luvun alusta (Museovirasto HK10000:3470).

Viluluodon kaivohuoneen sijainti jäi syrjäiseksi eikä Viluluoto ollut enää sama kesävieraiden kokoontumispaikka sen jälkeen kun kylpylä oli perustettu Nunnamäen etelärinteeseen. Viluluodon vettä tuotiin kuitenkin kaupungin "Isoonhotelliin".

Vuonna 1868 valmistui uusi kaivohuone Kirkkosillan ja Laurilan tontin väliseen maastoon. Kaivohuonetta laajennettiin vuonna 1884 kaupungin tontille no.162. (Innamaa, 1965, s. 113-116) MIP:n mukaan rakennusta on laajennettu myös vuonna 1882. Kaivohuoneen ja kirkon välistä puistoa on kutsuttu muinoin nimellä Kaivopuisto ja Kirkkopuisto. Puiston kaakkoislaitaa reunustamaan rakennettiin 1800-luvun lopulla matkustajakoti Suosio. Kirkkopuistoon on laatinut puistosuunnitelman puutarha-arkkitehti Paul Olsson vuonna 1944. Kaivohuone on suojeltu asemakaavalla (sr). Maakunnallisesti arvokas. Matkustajakoti Suosion rakennukset on purettu 1960-luvun lopulla-1970-luvulla, tilalle on rakennettu kerrostalot 1977.

Naantalin kylpylän kukoistuskauti ajoittui 1910 -20 -luvulle, jolloin vuosittaisia kylpijiä kävi jopa parisen tuhatta, kylpylällä ei ollut tuolloin kilpailijaa Varsinais-Suomessa ja sopiva sijainti houkutteli kävijöitä Turun seudulta sekä kauempaa. Kylpylän asiakaskuntaan ovat kuuluneet mm. Z.Topelius (kuvaus kirjassa Matkustus Suomessa 1872), Minna Canth, useat tasavallan presidenteistä ja Amos Andersson. (Lähteet: Suvikumpu, L. ja Puottula, R.).

Kaivopuisto eli Kirkkopuisto, vasemmalla kaivohuone. Kuva: J.Reinberg 1880-1889 (Museovirasto HK19370108:2, ID 797844).

Kuva Kaivopuistosta 1880-1889. Suurikokoinen hirsirakennus pitkittäin Puistotien varrella on matkustajakoti Suosion ensimmäinen rakennus. Vasemmalla oleva puurivi on Puistotien /Esplanadin puita, ja aivan takana vasemmalla mäellä näkyy pappilan rakennuksia. Kuva: J.Reinberg 1880-1889 (Museovirasto HK19370108:3, ID 801792).

Huvila –kaupunginosaa aloitettiin rakentamaan 1900-luvun alussa Puistotien koillispuolelle, Pappilan maa-alue siirtyi kaupungin omistukseen 1899. Kirkontornista otettu valokuva ilmeisesti 1910-luvulta (1916-1919?). Kuvassa näkyy kirkon kaakkoispuolen tenniskentät (Kuva: Museovirasto HK19800626:14, ID 800203).

Kuva kirkontornista otettuna noin vuonna 1900. Vaalea kookas rakennus Kaivopuiston / Kirkkopuiston laidalla on matkustajakoti Suosio, rakennettu 1882. Kuvan tiedoissa "1800-luvun lopulta lähtien talot maalattiin usein vaalein värein". Rakentaminen ulottui Puistotien /Esplanadiin saakka, maa-alue Puistotien toisella puolella kuului vielä kirkkoherran virkataloon. (Kuva: Museovirasto HK19651016:1678.1.c, ID 798225).

Kaivopuistoa, kuva viimeistään vuodelta 1910. (Kuva: Museovirasto HK19750801a:43, ID 798546).

Matkustajakoti reunusti Kaivopuistoa.

Puistotien puurivit jatkuivat Kaivopuiston laidassa kirkon / kirkko-maan luokse asti.

Kylpylätoimintaan liittyviä: Kaivohuone, matkustajakoti, Kaivopuisto ja tenniskentät. Myös huvila – kaupunginosan rakentaminen.

2.5 Kunnallinen sauna "Åkermannin kylpylä"

Rantakadun talvisauna ja Rantakadun rakennuksia, kuvaaja O. W. Sorthan 1920-1930-luvuilla. (Kuva: Naantalin museo Val 325)

Rantakadun rakennuksia, keskellä kylpylä eli saunarakennus. M.L. Carstens 1908. (Museovirasto HK19900208:260)

Naantalin kylpylä toimi ainoastaan kesäaikaan ja kaupunkiin oli tarve saada myös talviaikaan toimiva kylpypaikka. Apteekkari Åkerman lahjoitti kaupungille 20 000 mk kunnallisen saunan rakentamiseksi. Rakennus rakennettiin Sillgrenin tontille Paavonrantaan 2-kerroksisena tiilirakennuksena vuonna 1906, suunnittelijana arkkitehti Frithiof Strandell. Rakennus oli ensisijassa saunalaitos, mutta höyrystaunan lisäksi siellä annettiin amme- ja ryöppykylpyjä, höyrykaappia, ja ns. yhdistettyjä kylpyjä. Saunalaitoksen yhteydessä toimi myös yleinen pesutupa. Kesällä 1931 saunalaitos oli ainoa Naantalissa auki oleva kylpylä Ab Nådendals Bad - Naantalin Kylpy Oy:n tehtyä päätöksen vanhan kylpylaitoksen ovien sulkemisesta taloudellisen ahdingon vuoksi (Innmaa, 1965, s.119-120, Puottula, R., s.36-37)

Sauna- ja kylpylaitos toimi vuoteen 1962 saakka, jolloin se jouduttiin sulkemaan rappeutuneisuutensa vuoksi. (Puottula, R. s. 36). Rakennus on sittemmin purettu.

2.6 Tupavuoren merikylpylä 1917

Naantalin Tupavuoren merikylpylän rantaa 26.7.1925, Turun Sanomat, valokuvaaja (Turun museo-keskus, DT2012:108).

Kuva Tupavuoren merikylpylästä, otettu viimeistään 1931 (Museovirasto HK19731119:5951, ID916136).

Vesivärimaalaus vuodelta 1927, maalaus esittää Tupavuoren merikylpylän terassia ja hiekkarantaa. Tekijä tuntematon (Kuva: Naantalin museo, NAA7752).

Vuonna 1917 Naantalin kylpylälaitos siirtyi AB Nådendals Bad – Naantalin Kylpy Oy:lle, joka perusti 2 km päähän kaupungista Tupavuoren lahden pohjukkaan Merikylpylän hiekkapohjaisine uimarantoineen, paviljonkeineen ja ravintoloiineen sekä rakennutti meren rantaa myötäilevän kävelytien. Rakennussuunnitelmat laati viipurilainen arkkitehti Uno Ullberg, Turun kaupungin puutarhuri Harald Söderberg laati kylpylän kaunistussuunnitelman (Puottula, R. s. 40-42). Kylpylärakennuksessa oli tulipalo 1926, uusi rakennus rakennettiin jo seuraavaksi kesäksi, suunnittelijana arkkitehti Gunnar Wahlroos (Sjöström 2010). Naantalin Kylpy Oy lopetti toimintansa vuonna 1931. Tupavuoren merikylpylä siirtyi kaupungin omistukseen vuonna 1932. Sodan aikana 1940-luvulla valtio pakkolunasti maita säiliöalueen perustamista varten. Vuonna 1942 kaupunki myi Tupavuoren merikylpylän Huhtamäki-yhtymälle kesävirikis-tyspaikaksi (Sjöström 2010). Paviljonkirakennus on purettu 1980 - 1990-luvulla (Näkyvää vielä 1981-peruskartassa). Lahdelman länsipuolella on Voimaranta-niminen kiinteistö, liittyikö merikylpylän toimintaan? (MIP:ssä on valokuvia, mutta ei tietoja).

2.7 Naantalin kylpylä ja hotelli Kalevanniemeen 1984

Käsityö- ja talouskoulu kuvattuna koillisesta. Koulu toimi rakennuksessa 1912 – 1918, myöhemmin talossa toimi lasten orpokoti ja parantola. (Kuva Emil Förste 1915. Museovirasto HK19540815:231)

Kuva motellirakennuksesta ajalta 1970-1979, etualalla terassi. (Kuva: Hotelli- ja ravintolamuseo, tunniste: HRMKUVAV4322:62).

Naantali Spa & Hotel.

Kalevanniemeen rakennettiin vuonna 1912 Elin Keravuoren Käsityö- ja talouskoulu. Koulu oli aloittanut toimintansa Kaivokatu 6:ssa, mutta oppilasmäärien kasvaessa Elin Keravuori aloitti neuvottelut seurakunnan kirkkoherra J.F.Hellmanin kanssa pappilaan kuuluvan nk. pappilanniemen vuokraamisesta uuden koulutalon rakentamista varten. Myöhemmin tontista muodostui Kalevanniemi – niminen perintötalo. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Wivi Lönn (1872-1966). Koulun toiminta päättyi 1917 talousvaikeuksiin.

Rakennukseen perustettiin 1918 sotasairaala. Lääkärinä, kuten kylpylaitoksenkin lääkärinä, toimi Kristian von Alftan, 1920 Elin Keravuori myi rakennukset opettaja Väinö Virtaselle, joka perusti paikalle lasten Orpola-Parantolan, toiminta luovutettiin samana vuonna Turun Kristilliselle Raittiusyhdistykselle, ja lääkintöhallitus hyväksyi toiminnan tuberkuloosia sairastavien sotaorpojen parantamiseksi. Rakennukseen rakennettiin Aurinkohalli meren puolelle 1925. Talvella valohoitoa annettiin keinovalaistuksella vuoristoaurinkolampulla. Vuonna 1930 parantola siirtyi Varsinais-Suomen tuberkuloosiparantolan rakennuslautakunnan hallintaan. Rakennusta laajennettiin 1936 uudella 2-kerroksisella tiilirunkoisella rakennuksella. Parantolatoiminta loppui 1962-1963, lasten tuberkuloosi oli hävinnyt sodan jälkeen aloitetun Calmette-rokotuksen myötä.

Vuonna 1963 Kalevanniemen parantola siirtyi Naantalın kaupungin omistukseen, rakennuksissa toimi kaupungin ylläpitämä retkeilymaja. 1969 kaupunki päätti vuokrata Kalevanniemen kalusteineen motelli Kultaiselle Auringolle viideksi vuodeksi. Päärakennus tuhoutui tulipalossa 6.10.1973, kaupunki teki 1974 päätöksen rakennuksen purkamisesta. (Naantalın kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta Ailostenniementä Ladvoon, 2011, s.27-36)

Vanhan päärakennuksen lähelle nykyisen Aurinkotien viereen oli rakennettu motelli Kultaisen Auringon uudet matalat rakennukset. Turun Osuuskauppa osti motellin Wihurilta 1973 tavoitteenaan ostaa myös viereinen tontti kylpylähotellin rakentamiseksi (HS 7.5.1967, 2.11.1973).

Kylpylä- ja kokoushotelli Naantali Spa & Hotel on perustettu 1984 ja rakennuskokonaisuus on rakennettu matalien motellirakennusten paikalle. Kylpylän yhteyteen on ankkuroitu laivahotelli Sunborn Princess. Kylpylä- ja kokoushotelli kuuluu suomalaiseen Sunborn –yrittäjäyhtymään.

3. LÄHDEAINEISTO

1. Naantalia viisi vuosisataa 1443-1943, Julius Finnberg, Otavan kirjapaino 1943.
2. Naantalin historia, osa I, Seppo Suvanto, Lounaisrannikko Oy Turku 1976.
3. Naantalin historia, osa II, Kaarlo Jäntere, Turun sanomalehti ja kirjapaino osakeyhtiö 1959
4. Naantalin historia, osa III, Kerttu Innamaa, Turun sanomalehti ja kirjapaino osakeyhtiö 1965
5. Naantalin Kylpylä, koonnut Anne Sjöström 31.10.2010, Naantalin museo
6. Keskiajan kaupungit 4, Naantali, Markus Hiekkänen, C.J. Cardberg, Museovirasto 1988
7. turunseudunsanommat 23.3. 2018
8. Helsingin sanomat 7.5.1967
9. Helsingin sanomat 2.11.1973
10. Vapaa-ajan vietto ja huvitukset Naantalin kylpylässä 1863-1930, Minna Rinta-Tassi proseminaariesitelmä, Turun Yliopisto 4.4.1990.
11. Arkeologinen selvitys: Naantali Viluluoto, terveyskylpylä- ja viinatehdasalueen tarkkuusinventointi 17.-25.5.2022, Oy Sigillum Ab.
12. Suomalaiset kylpylät, kotimaisen kylpyläkulttuurin historiaa. Liisa Suvikumpu, Kotimaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2014.
13. Naantalin kylpylaitos 1863 – 1963, Raino Puottula, Turku 1963.
14. Naantalin kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta Ailostenniemeltä Ladvoon, 2011
15. Vanhoja suomalaisia puutarhoja, Eeva Ruoff, Otava 2001 (painos 2017).

Muu lähdeaineisto:

- Asemakaavan numeerinen pohjakartta vuodelta 2023, Naantalin kaupunki

Sivustot:

- finna.fi
- paikkatietoikkuna.fi
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto (www.arkisto.fi)
- Luolalanjärven luontopolku: www.retkipaikka.fi